

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” ทำให้องค์กรต่างๆ ต้องหันมาพัฒนาปรับปรุงตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันไม่เว้นแม้แต่องค์กรสงฆ์ ก็ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และอิทธิพลด้านการค้าเสรี จึงทำให้เกิดภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรง ในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและศาสนา โลกจึงเข้าสู่ยุคใหม่ของการแข่งขัน การบริหารจัดการในองค์การจึงก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ ที่เรียกว่า รูปแบบการบริหารจัดการยุคศตวรรษที่ ๒๑ (Twenty first century management model) การบริหารองค์การในศตวรรษที่ ๒๑ จึงต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ

การเปลี่ยนแปลงหรือความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองและชุมชนทุกระดับอย่างรวดเร็ว และบางครั้งสับสนไร้ทิศทาง ทำให้ความเจริญด้านวัตถุได้เข้ามาแทนที่ความเจริญด้านจิตใจในทุกชุมชน ในเวลาเดียวกัน การบริหารจัดการที่บุคคลหรือหน่วยงานนำมาใช้ เช่น การบริหารจัดการที่เน้นความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ ความทันสมัย และการเพิ่มรายได้ ก็ได้เน้นหรือให้ความสำคัญกับด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้น และยิ่งความเจริญด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้นเพียงใด ย่อมทำให้ความเจริญด้านจิตใจยิ่งลดน้อยลงไปด้วย อีกทั้งปัญหาสำคัญที่ชาติบ้านเมือง สังคม และชุมชนต้องประสบทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหายาเสพติด ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาการเมืองการปกครอง ข้อเท็จจริงที่สะท้อนให้เห็นปัญหาดังกล่าวนี้นั้นเห็นตัวอย่างได้จากการที่ประชาชนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม มีหนี้สิน แกร่งแย่งแข่งขันและเบียดเบียนกันเพิ่มมากขึ้น ไม่เพียงเท่านั้น ประชาชนยังขาดการเสียสละ ขาดเมตตา และขาดความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้ คือ การขาดคุณธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้หนทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการที่มุ่งด้านจิตใจหรือการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมเพิ่มมากขึ้นด้วย เพื่อช่วยให้เกิดความสมดุลใน

การบริหารจัดการทั้งด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป อันจะมีส่วนช่วยให้ประชาชน มีความเจริญก้าวหน้าและมีความสุขความมั่นคงพร้อมกันไปด้วย^๑

รูปแบบของการบริหารในยุคใหม่จึงต้องการผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีความมุ่งมั่น สามารถตัดสินใจได้ทุกสถานการณ์ มีอุดมการณ์ที่เข้มแข็ง มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน สามารถทำงานได้เบ็ดเสร็จ รวดเร็ว อย่างกลมกลืน ที่เรียกว่าการบริหารเชิงบูรณาการแบบมีทิศทาง อย่างเบ็ดเสร็จ (Automation of Public Expenditure Management Process-APEMP) เรียกง่ายๆ ว่ารูปแบบการบริหารแบบ CEO หรือ CEO style นั่นเอง

การบริหารงานแบบบูรณาการ ของนักบริหารมืออาชีพ ที่ต้องการความรวดเร็ว ความเด็ดขาด การมียุทธศาสตร์ มีข้อมูล และตั้งอยู่บนพื้นฐานเพื่อประโยชน์ของประชาชนนั้น คุณลักษณะของผู้นำ (CEO) ถือว่าเป็นเงื่อนไขหลักของความสำเร็จ มีการกล่าวถึงคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็น CEO ไว้หลากหลาย ซึ่ง Leo.J.Hindery (นักบริหาร ชาวอเมริกัน) ได้รวบรวมคุณลักษณะของผู้นำ (CEO) ไว้ เช่น เป็นคนฉลาดเฉลียว การศึกษาดี และมีข้อมูล (Bright well educated and well-informed) สามารถสื่อสารถ่ายทอดความคิดออกมาให้เห็นเป็นภาพพจน์อย่างชัดเจน (Articulate) ตั้งใจมุ่งมั่นทำงานหนัก (Exceptionally hardworking) มีความซื่อสัตย์สุจริตและจริยธรรม (Honest and ethical) แสดงออกให้เห็นถึงการมีความเป็นธรรมและยอมรับการแข่งขันอย่างยุติธรรม (Demonstrates a sense of fairness and fair play) และดำรงชีวิตด้วยความโอ้อ่อนอารีและรู้จักให้อภัย (Lives life with grace) เป็นต้น จากคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าระบบ CEO ซึ่งมีต้นตอความคิดมาจากทางตะวันตกให้ความสำคัญสูงสุดกับเรื่องศักยภาพความสามารถของบุคคลแต่ก็มีได้ละเลย ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมซึ่งเป็นตัวกำกับให้เกิดความถูกต้องแต่อย่างใด และเมื่อพิจารณาคุณลักษณะ CEO แต่ละข้อแล้ว จะเห็นว่าส่วนใหญ่สอดคล้องหรือตรงกับแนวคิดทางตะวันออก ซึ่งผู้นำประเทศที่ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ได้นำมาถือปฏิบัติเป็นทศพิธราชธรรม : คุณธรรมสำหรับพระราชา ๑๐ ประการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ เทียงธรรม (อาชวะ และอวิโรชนะ) ความเพียร (ตปะ) ความอดทนอดกลั้น (ขันติ และ อักโกธะ) ความประพฤติที่ดีงาม (สীละ) เป็นต้น และหมวดธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร เช่น

^๑วิรัช วิรัชนิการวรรณ, การบริหารจัดการตามแนวคุณธรรม : แนวคิด ปัญหา และการพัฒนา, (เข้าถึงวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๔, www.wiruch.com.)

ยุทธวิธีในการครองตน ครองคน และครองงาน ได้แก่ หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุธรรม หลักเวสัชชกรณธรรม หลักอิทธิบาทธรรม เป็นต้น^๒

ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเป็นผู้นำยิ่งกว่าผู้นำ ซึ่งไม่มีใครเปรียบเทียบได้ ทรงใช้ภาวะผู้นำและพุทธวิธีต่างๆ ในการบริหารคณะสงฆ์ ทำให้คณะสงฆ์รอดพ้นจากภัยพิบัติต่างๆ บรรลุผลนิพพานนับไม่ถ้วน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วการบริหารงานคณะสงฆ์เปลี่ยนไป จากเดิมที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข มาเป็นการบริหารโดยถือพระธรรมวินัยเป็นประมุข คณะสงฆ์เป็นผู้บริหารโดยก่อนปรินิพพานพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “โย โว อานนท มया ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปรณโตโต โส โว มมจเจเนย สตุถา”^๓ แปลเอาใจความว่า ดูกรอานนท์ ธรรมที่เราแสดงแล้ว วินัยที่เราบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายเมื่อเราล่วงไป ในปัจจุบันการบริหารงานคณะสงฆ์ก็ยังยึดหลักที่พระพุทธองค์ประทานไว้อย่างเคร่งครัด คือถือพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ แบ่งการบริหารงานคณะสงฆ์ออกเป็น ๖ ส่วน เรียกว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีมติมหาเถรสมาคมและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎระเบียบและประกาศต่างๆ เป็นกรอบกว้างๆ ในการบริหารการปกครองกิจการคณะสงฆ์ ถึงจะมีกรอบที่แน่ชัดในการบริหารแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพระสงฆ์จะบริหารงานตามกรอบ โดยปราศจากทฤษฎีและกลยุทธ์วิธีต่างๆ เป็นตัวช่วยแล้วจะบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งนั่นก็หมายความว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้และความสามารถและมีทักษะในการบริหารงานคณะสงฆ์ด้วย จึงจะทำให้การบริหารงานคณะสงฆ์ประสบผลสำเร็จได้

พระสังฆาธิการบางรูปมีปรีชาสามารถในการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยใช้หลักการและทฤษฎีต่างๆ ของตะวันตกมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมทำให้การบริหารงานคณะสงฆ์ประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ก็มีหลายรูปโดยเฉพาะในเขตต่างจังหวัดก้าวไปเป็นผู้นำโดยภาวะจำยอมกล่าว คือได้ตำแหน่งผู้นำโดยอายุกาลพรรษา ยังขาดหลักหรือทฤษฎีในการบริหารเป็นเหตุให้การบริหารงานคณะสงฆ์ในส่วนนั้น มีผลลัพธ์ไม่เป็นที่พึงพอใจมากนัก การติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานของคณะสงฆ์เองหรือหน่วยงานต่างๆ เป็นไปอย่างยากลำบาก ด้วยเหตุตั้งว่ามานี้ภาพรวมของการบริหารงานคณะสงฆ์ในส่วนนั้นถูกมองไปในทางลบ ที่ผ่านมามีผู้ทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำซึ่งเกี่ยวกับการบริหารงานคณะสงฆ์ หรือการบริหารงานของคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ อยู่บ้างและงานวิจัยที่ได้นั้นก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานคณะสงฆ์ได้ในส่วนหนึ่งเนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่าง

^๒สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, “ที่สุกก็ซื่อโอ ถึงเวลาของการนำองค์การอย่างมีสุจริตธรรม It take a CEO : It’s time to lead with Integrity”, (เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๕, http://www.opdc.go.th/oldweb/thai/E_Newsletter/e_news_14.htm.)

^๓ที. ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

เป็นอุปสรรคในการบริหารงานคณะสงฆ์ เช่น ความแตกต่างกันของภูมิประเทศ, นิเวศ, บุคคลในองค์กร, และทรัพยากรต่างๆ เป็นต้น

ในปัจจุบันการบริหารคณะสงฆ์อยู่ภายใต้กรอบศีลธรรมและค่านิยมไปกับระบบราชการ ทำให้การติดต่อประสานงาน หรือการดำเนินงานต่างๆ มีความล่าช้าบ้าง แต่เมื่อมองในภาพรวมแล้ว การบริหารงานคณะสงฆ์ไทย ก็ยังถือว่ามีประสิทธิภาพอยู่ระดับหนึ่งดังพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงศักยภาพของคณะสงฆ์ไทยไว้ใน Thai Buddhism in the Buddhist World ว่า “อย่างไรก็ตามเมื่อมองในส่วนดี (จะพบว่า) คณะสงฆ์ไทยแม้จะมีจุดด้อยและข้อด้อยมากมาย ก็ถือว่ามีการจัดระบบองค์การที่ดีเมื่อเทียบกับสถาบันสงฆ์ในประเทศอื่น วัดจำนวนหมื่นและพระภิกษุสามเณร ไม่น้อยกว่า ๒๕๐,๐๐๐ รูป รวมตัวเป็นเอกภาพภายใต้คณะผู้บริหารเดียวกัน ด้วยการจัดองค์การสงฆ์ระดับชาติเช่นนี้ คณะสงฆ์ไทยจึงได้รับและอุปถัมภ์เต็มที่จากทางบ้านเมือง มีเอกภาพในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์และการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ เช่น การศึกษา ศาสนพิธี และการรักษาศีล ภายใต้ระบบการปกครองที่แบ่งระดับชั้นแบบพีระมิดชนิดรวบอำนาจไว้ที่ส่วนกลางนี้ กิจการคณะสงฆ์สามารถได้รับการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดทั้งสามารถรักษาวินัยของสงฆ์ได้เป็นอย่างดีการถ่ายทอดคำสั่งอย่างฉับพลันและการส่งข่าวสารอย่างรวดเร็วระหว่างวัดในชนบทห่างไกลกับคณะผู้บริหารระดับสูงสุดในกรุงเทพมหานครก็เป็นเรื่องที่ทำได้อย่างดี ความร่วมมือร่วมใจระหว่างคณะสงฆ์กับฝ่ายบ้านเมืองมีอยู่อย่างแน่นแฟ้น ทั้งนี้เพราะคณะสงฆ์มีการจัดองค์กรและระดับชั้นผู้ปกครองคู่ขนานกับระบบราชการ ในสถานการณ์เช่นนี้ พระสงฆ์สามารถแสดงบทบาทสำคัญมากมายในการสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนและความมั่นคงของชาติ”^๔

จากข้อความดังกล่าวทำให้ข้างต้นทำให้เห็นว่า ในการบริหารงานคณะสงฆ์นอกจากความร่วมมือของฝ่ายบ้านเมืองแล้ว องค์ประกอบหรือส่วนที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการคณะสงฆ์นั้น คือ พระสังฆาธิการ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ที่จะมีช่วยสำคัญในการช่วยพัฒนาให้จุดด้อยกลายเป็นจุดแข็ง โดยใช้จุดแข็งและทักษะทางการบริหารหรือจัดการ (Managerial Skills) ซึ่งถือว่ามีความสำคัญต่อพระสังฆาธิการในการดำเนินงานคณะสงฆ์ให้บรรลุเป้าหมายได้

ปัจจุบันนี้กระแสพุทธธรรมกำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในโลกตะวันตก นักวิชาการมากมายหันมาสนใจศึกษาและเผยแพร่แนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากความคิดของพุทธองค์ นับตั้งแต่ E.F. Schumacher นักเศรษฐศาสตร์ชาวตะวันตก ผู้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากวิถีชีวิตเรียบง่ายของชาวพุทธในประเทศพม่าแล้วเกิดแรงบันดาลใจเขียนหนังสือชื่อ Small is beautiful ซึ่งเปลี่ยนวิถีชีวิตคนตะวันตกมากมายปัจจุบันในประเทศอังกฤษ มี Schumacher College ที่ให้

^๔Phra Rajavaramuni, *Thai Buddhism in the Buddhist World*, (Bangkok : Unity Progress Press, 1984), p. 117.

การศึกษาโดยได้รับอิทธิพลทางความคิดของพุทธศาสนา...และยังมีนักเขียนชื่อดังคือ Fritj of Capra ที่เขียนหนังสือออกมาในเชิงประยุกต์พุทธธรรม เช่น The Turning Point หรือ Web of Life นอกจากนั้น ชาวตะวันตกยังสนใจใฝ่รู้ที่จะศึกษาคำสอนของพุทธองค์มากมาย เช่น ที่วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ มีรายการ Monk Chat เพื่อให้บริการแก่ชาวต่างชาติที่สนใจพระพุทธศาสนา ที่สวนโมกขนิมิตานาชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและวัดป่าอานาชาติ ที่จังหวัดอุบลราชธานี มีชาวต่างชาติไปรับบริการฝึกสมาธิมากมาย มหาวิทยาลัยนาโรปา ในสหรัฐอเมริกา ได้รับความสนใจอย่างมากจากคนหลายชาติ Helena Norburg Hodge ชาวสวีเดน ซึ่งปัจจุบันมีสำนักงาน International Society for Ecology and Culture อยู่ที่เมือง Devon ใกล้ๆ กับ Schumacher College ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากพุทธศาสนาและทำให้เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุความหายนะของสังคมอุตสาหกรรมในยุคโลกาภิวัตน์...ได้ศึกษาและเขียนรายงานผลการวิจัยเรื่อง Ancient Futures : Learning from Ladakh และอิทธิพลพุทธธรรมในเมืองลาดัก อัมมูแคชเมียร์ ประเทศอินเดีย ความสนใจของคนตะวันตกที่มีต่อพุทธศาสนา^๕ น่าจะเป็นจุดสำคัญที่ทำให้พระสังฆาธิการได้ตระหนักถึงวิธีการที่จะทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยคนมีคุณธรรม มีความรัก ความเมตตาต่อกัน มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้สังคมน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

จังหวัดปทุมธานี มีวัดในเขตการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีทั้งหมด ๑๘๕ วัด โดยแบ่งเป็นมหานิกาย ๑๖๓ วัด และธรรมยุต ๒๒ วัด^๖ มีพระภิกษุสามเณร จำนวน ๕,๑๒๓ รูป

ทั้งนี้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีนั้น จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะสงฆ์ระดับภาคซึ่งจะสั่งการลงมายังพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส เมื่อเจ้าอาวาสได้รับคำสั่งก็จะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่กระนั้นเองก็ยังเกิดปัญหาขึ้นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ อยู่พอสมควร ผู้วิจัยในฐานะเจ้าอาวาสซึ่งโดยปกติแล้วต้องเป็นผู้บริหารสั่งการ กำกับดูแลสอดส่องให้งานการบริหารต่างๆ เป็นไปด้วยดี ย่อมตระหนักถึงปัญหาในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี ซึ่งในการบริหารงานคณะสงฆ์นั้นปัจจัยที่มีส่วนทำให้งานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนั้นอาจมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประกอบกัน ซึ่งปัจจัยภายในอาจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับพระสังฆาธิการเอง เช่น อาจมีปัญหาความสามารถในการสื่อสารสั่งการ ปัญหาด้านความรู้ความสามารถในทางวิชาการสมัยใหม่ ปัญหาด้านความสามารถเชิงการคิดวิเคราะห์ และการคิดในเชิงบูรณาการมองประเด็นปัญหาตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหา มักจะมีความคิดแบบแยกส่วน เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการ เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของ

^๕วรภาส ประสพสุขและคณะ, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธ”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๔๙ – มีนาคม ๒๕๕๐) : ๖๕ – ๖๖.

^๖สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี วันที่ ๑๒/๐๖/๒๕๕๖.

ประเทศ ความรุนแรงของปัญหาสังคมในปัจจุบันซึ่งจะทวีมากขึ้นในอนาคต ปัญหาคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ต่างมีผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้น

ดังนั้นด้วยความตระหนักในภาระหน้าที่และเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะแก้ไขปัญหเหล่านี้ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ และดำรงไว้ซึ่งความแข็งแกร่งทางพระพุทธศาสนาสืบไป ด้วยเหตุนี้จึงว่ามาว่าการจะทำงานใดๆ ก็ตาม คงปฏิเสธไม่ได้ว่างานจะสำเร็จหรือไม่ต้องอาศัยบุคคลผู้ปฏิบัติงานเป็นส่วนสำคัญ แต่หากเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ดังเช่นองค์กรสงฆ์ พระสังฆาธิการถือว่าเป็นฟันเฟืองที่มีความสำคัญที่จะทำให้กงล้อธรรมจักรยังคงหมุนได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสังฆาธิการในระดับเจ้าอาวาสจะต้องใช้ทักษะต่างๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยเฉพาะทักษะด้านเทคนิค เพราะหน้าที่สำคัญของเจ้าอาวาสต้องเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในปกครอง ชุมชน และสังคมโดยรอบวัด การจะทำให้พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสมีทักษะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์สูงขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาฝึกฝนอบรม เพื่อให้พระสังฆาธิการเกิดความรู้ความชำนาญมากยิ่งขึ้น หากพระสังฆาธิการมีทักษะในการบริหารงานสูงขึ้น ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การพระศาสนาในอนาคต และเมื่อพระสังฆาธิการเป็นผู้ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอยู่แล้ว หลักธรรมคำสอนต่างๆ จึงถือเป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะของเจ้าอาวาส ด้วยเหตุที่พุทธธรรมเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิตและเป็นคำสอนที่ไม่ล้าสมัยซึ่งเป็นอภิลักขิต

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ ย่อมก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการบริหารจัดการและได้ตัวแบบการบริหารจัดการที่เป็นการประยุกต์ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาอย่างยิ่งต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี

๑.๒.๓ เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหาและเอกสาร มุ่งศึกษาทักษะการบริหาร ๓ ประการตาม “ทฤษฎีสามทักษะ” หรือ “three skill method” ของ Kats ซึ่งประกอบด้วย ทักษะด้านความคิด ทักษะด้านเทคนิค และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์^๗ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้นำ และหลักธรรมคำสอนที่สามารถนำมาประยุกต์เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ โดยเน้นศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำ อันได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม หลักอิทธิบาทธรรม และหลักสังคหัตถุธรรม

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๓๕ รูป

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ พระสังฆาธิการ ผู้เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการวัด จำนวน ๑๙ รูป

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ วัดในจังหวัดปทุมธานี

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๙ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

^๗Robert L Katz, *Skills of an Effective Administration*, (Harvard Business Review 33, 1995), (January-February) : pp. 33-42.

๑.๔.๒ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี มีอะไรบ้าง

๑.๔.๓ บุรณการหลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ควรเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบูรณการ หมายถึง การเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ที่แยกกันอยู่เอามารวมเข้ากันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนในตัวเอง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงานหรือประกอบกิจการต่างๆ

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมที่นำมาใช้บูรณการสำหรับพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี

สัปปริสธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นธรรมของสัตบุรุษ หรือเป็นธรรมของคนดี ได้แก่ ๑) ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อตฺถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล ๓) อตฺตัญญตา รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา รู้จักกาล ๖) ปริสฺสัญญตา รู้จักชุมชน และ ๗) ปุคฺคลัญญตา รู้จักบุคคล

สังคหัตถุธรรม หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรีเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน หรือเป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ ๑) ทาน การให้ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น ๒) ปิยวาจา การพูดจาไพเราะสุภาพอ่อนหวาน ๓) อตถจริยา การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและ ๔) สมานัตตตา การทำตนเสมอต้นเสมอปลายไม่ถือตัว

อิทธิบาทธรรม หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามที่มุ่งหมาย ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียรพยายาม ๓) จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ และ ๔) วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล

การบูรณการหลักพุทธธรรม หมายถึง การเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงเอาหลักพุทธธรรมที่พระพุทธร่องค์ทรงสอนมาผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลาย และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ทักษะการบริหารจัดการวัด หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการที่ได้ใช้ความรู้ ความชำนาญและความเชี่ยวชาญในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้คุ้มค่า บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วัดตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จในงานทั้ง ๔ ด้านได้แก่

๑. ด้านบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการในการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการวัด

๒. ด้านการบริหารและปกครอง หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการในการบริหารและปกครองวัดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบของมหาเถรสมาคม คำสั่งของสมเด็จพระสังฆราช

๓. ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอน หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการในการให้การศึกษาอบรมและสั่งสอนแก่ภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ให้มีความรู้ทั้งในทางธรรมและความรู้ในสายสามัญรวมทั้ง ความรู้และวิชาการในสายอาชีพ (ถ้ามี)

๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการในการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนและบุคคลทั่วไป

พระสังฆาธิการจังหวัดปทุมธานี หมายถึง พระสังฆาธิการระดับ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และตัวแทนเจ้าอาวาสที่สังกัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

ทักษะด้านความคิด หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการในการมองเห็นภาพรวมในการบริหารจัดการวัด เข้าใจความซับซ้อนของวัดทั้งหมด สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ภายในวัดและภายนอกวัด ซึ่งพระสังฆาธิการจะต้องเป็นผู้กำหนดและวางแผนในการบริหารจัดการวัด เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ ของวัดบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งสามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อวัดได้

ทักษะด้านเทคนิค หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการในการใช้ความรู้ กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมถึงความรู้ ความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ เทคนิค วิธีการในการบริหารให้เกิดผลสำเร็จและสามารถแนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถของพระสังฆาธิการในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความจริงใจ ให้ความสำคัญกับคนทุกคน เข้าใจวิธีการสร้างแรงจูงใจคน มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลทั้งภายในวัดและภายนอกวัด โดยอาศัยหลักการด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความรู้และความเข้าใจถึงความต้องการ พฤติกรรมของบุคคล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาวัดและบรรลุเป้าหมายของวัด

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพทั่วไป ในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัด
ปทุมธานี

๑.๖.๒ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัด
ปทุมธานี

๑.๖.๓ ทำให้ทราบการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ
วัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๔ ผลการวิจัยที่ได้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและกำหนด
หลักเกณฑ์หรือแนวทางหรือวิธีการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัด
ของพระสังฆาธิการได้ และสามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรหรือหน่วยงานการบริหารทั้งของภาครัฐและ
เอกชนได้